

VÁNOCE NA STRAKONICKU.

Napsal Fr. Hajský, muzejní referent O. S. D. na Strakonicku.

Na Vánoce se těší každý, jsou Vánoce nejradostnější svátky v roce! Svědčí o tom nečetné spousty gratulací, jež k těmto svátkům docházejí. O Vánocích je též mnoho zvyků a pověr, z nichž některé uvádíme.

Na sv. Tomáše jde se do města do Strakonice nakoupit: ryby, koření a různé jiné věci potřebné o těchto svátcích.

Večer před Štědrým dnem vaří se "vánoční omáčka." Omáčka tato vaří se pouze o Vánocích a je velice chutná. Do vody dají se vařit suché švestky, bobkový list, dymíánek, mandle a hrozinky. — Dále se vaří celer a cibule každé zvlášť a jen šťáva vleje se do uvedené míchaniny a přidá se strouhaného perníku, chleba, pepře, všeochuti, hřebíčku a octa dle chuti; nechá se vše chvíli povariti. — Ráno na Štědrý den má hospodyně plně ruce práce. Zadělavá na housky a buchty. O Vánocích se totiž obvyklé koláčky nepečou, na jejich místo nastupují housky (vánočky). Dále pekou hospodyně pro služebné "vandrovačky," velké to buchty a vdolečky, které pak večer namazané povídají, jako zákusek ku kávě, předkládají. — Na Štědrý den je přímý půst. Musí se postit i malé děti, aby viděly zlatá prasátka. Kdo se nepostí, nevidí nic. — Zatím, co ženské zadělávají, pekou a uklízí, dodělávají muži na dvoře práce, ale jen práce menší, neboť Štědrý den je jako den sváteční.

Přijde-li do stavení na Štědrý den nejdříve muž, budou se roditi samí hýčci a lhnouti samí housky a kohouti, přijde-li žena — jako lovký, husičky a slepičky. Na Štědrý den nepůjčí nikdo něčeho ze stavení; vynáší prý se štěti. — Kdo přijde žádati o věc čaruje a chce, aby se majetníkovi nic nedálo.

Abý druhež nechodila do jiných stavení a nezanácela, stočí hospodyně řetěz do kola a do prostřed nasype zrní. — Aby se husy držely housera, sype se jim oves nebo kavič muškových kalhot.

Když se počne šeriti, stavi hospodyně na večeri: na kávu, štedrovecerní polévku (houska na krajíčky rozkrájená vaří se s rýží, pak se přidá pražená mouka), rybí dobrou polévku, hrách a kaši s krupičky. Za nedlouhou volají k večeri. Známé je, jak úzkostlivě se na to dbá, aby při večeri nebylo účastníků do lha, neboť pak jistě do roka umře. — Kde se večer nejdříve rozsvítí, umře někdo co nejdříve.

Při večeri přijde nejdříve na stůl polévka nebo káva; ke kávě předkládají vdolky namazané povídají. Pak hrách nebo kaše posypaná perníkem (oba tyto pokrmy pomijejí), kapr v omáčce, černý kuba (varená krupice smáchaná s vařenými suchými houbami, přidá se česnek a cibule a vše se v pece upéče), rybí polévka a vánoční omáčka. Kde mají děti, bývá strovoček. Hospodyně pak přinese koledu, Housku, jablka, ořechy a "štrudli" (jablkový závin). Tento díl obdrží každý z domácnosti. — Po večeri při dobré náladě, vypravují se různé příběhy a hospodář říkává: "Budeme-li pak takhle všichni sedět u dneška za rok?" — Neumře-li totiž žádný.

Mezi večerí (před nebo po večeri) přichází slouha a troubí. U sedláka dostane housku a buchty, u chalupníka housku nebo jen buchty, u menšího jen polovic buchty. Obehájí totiž slouha celou ves. Do města (do Strakonice) chodívali slouhové ze vsí a obhářili domy, musí si však vzít na radnici povolení.

Upadne-li někdo někomu od jidla na stůl, nesmí to zvednouti, neboť by dostal černé noštovice. Drohky pak hospodyně sebere a dá ko stromům, aby hojně rodily. Drohky chleba hospodyně sebere a dá do studny, aby v ní byla dobrá voda. Jsou-li stromy hojně ořídny, bude přítit rok dosti ovocí.

Kdo chce být dosti silný, ať sni při štedrovecerní večeri několik láze hrácha. — Aby se draly po celý rok peníze, dávají pod taří několik drobných peněz. Tož když se dá trochu hrácha do kouta, drá se ve stavení peníze po celý rok. — Houser a kohout je zlý a dily dostane-li kousek česneku. — Při večeri sedí hospodyně na preroce, aby husy měly hojně housat!

Po večeri "hádaří si" jednotliví členové z domácnosti, brzo-li zemřou. Vezmou pantofel na nohu a hájí jej ke dveřím. Obrátí-li se nahoru (dovnitř světnice), není třeba se obávat smrti, obrátí-li se však ke dveřím, umře ten, kdo jej hodí do roka. Do ořečových skořápek postaví se svíčky a pustí po vodě. Komu nejdříve svíčka shasne, ten do roka zemře. — Též napalují skořáčku ořechu. Když zahoří, shasne se. Jde-li kouř nahoru, znamená dlouhý život, jde-li stranou, brzkou smrt. Děvčata "hádaří si" zase brzo-li se vdají. Je-li více děvčat v domácnosti, dají na lavici po kousku housky. Kterého děvčete kousek pes nejdříve vezme, ta se nejdříve vdá. Po večeri chodí děvčata trásti bez. Hodí si zástěru přes hlavu, třese bezem a říká:

"Třesu, třesu bez, kde se ozve pes, tam můj milý dnes."

Kde nejdříve zašteká pes, odtud přijde za ní ženich. Slyšel jsem, že se při tomto zjevuje smrt, proto není radno bezem trásti. — Nebo chodívali děvčata pro divy. Vezme jich bez počítání tolik, kolik jich může unést. Ve světnici pak louče spočte. Je-li počet do suda, vdá se do roka, je-li do licha, musí čekat. Též chodívali děvčata trásti došky. Jdou do nejbližšího stavení, které je kryto doškami, zahouří oči a chytne rukou nazad Bůh za došek. Kolik stebel vytrhne, za tolik roků se vdá. — Z okrajůných jablk slupky házejí se přes hlavu. Jaké písmeno se utvoří, tím začíná jméno jejího budoucího muže. — Po večeri líjí olovo. Co si chlapec ulije, tím se vyvíjí, co děvče, takového řemesla bude její ženich.

Pod čtyři talíře dá se zem, kousek látky, klíč a prsten. Ten, kdo si chce "hádati" obrátí se a jiný talíře přehodí. Prvý nadzvine talíř a dle toho, co objeví, věští si svůj příští osud. Jest-li objeví talíř, pod nímž byla ukryta zem, brzo umře, kousek látky, bude mít brzy děcko, klíč, přijde po smrti do nebe a prsten, co nejdříve se zasnoší. — Po večeri překrajují jablka. Je-li jádřinec ve způsobu hvězdy, znamená brzké vdavky, je-li ve způsobu kříže, brzkou smrt. Na důkaz, že se někdo nebojí, chodí si každý do stodoly pro svůj cep, který musí přinést do světnice. — O půlnoci chodí děvčata divati se do vody. Koho uvidí, toho si vezmou za muže.

Hospodář věští si, na co bude příští rok úroda. Na jednu stranu nože dá se kousek housky, na druhou kousek chleba, obváže nití a nůž se zabodne do trámu. Zreza-li nůž pod pšenici, bude špatný rok na pšenici, za to úroda na žito, nebo naopak. — Ve kterých měsících bude přšetí, a které měsíce budou suché, pozná se dle tohoto: Rozkroj se cibule a 12 největších cibulových mističek dá se pečné řádou na prkénko a do každé trochu soli. Mističky znamenají měsíce od ledna až do prosince. Ve kterých se promění síla ve vodu, bude ten měsíc mokrý, ve kterých zůstane neporoušená sůl, bude suchý.

Světlé vánoce, tmavé stodoly, tmavé vánoce, světlé stodoly. Zelelé vánoce, bílé velikonoce. A naopak.

O Štědrém večeru provádí čarodějnice svoje rejdý. Lezou po křížích, jsou obráceny hlavou dolů. Ten, kdo rád štěří, sestře, huje je. Bývá to na Štědrý večer jako o obáckých manévrech, co padne ran.

Jedna houska nechá se pro krávy; když se otelí, dostane kousek, aby hojně dojila.

Čas již značně pokročil, onaditina se stroj do kostela na "páltoční." Jest sice času dosti, ale mládež jde raději dřívě, aby mohla (je-li vesnice přifařena k městu) po návratu proměnovati.

V půlnoci není radno choditi do chlévy. Dohytek přý mluví lidskou řečí.

Na Hoří Hoř uení nikde k obědu maso; rovněž ne na Hoří Hoří velikonoční a svatošušní. Nebylo by štěstí na dohytek.

Prostřední svátek chodí misty čeládky se služby, misty až po slavní den v roce.

Tím končí vánoce!

2* TAROKY — TAROKY — zvláště dobré za \$1.00, poštou \$1.10. — Pokrok Publishing Co., 1417-19 So. 13. Str., Omaha, Neb

ČEŠI V TEXASU.

V senátních dokumentech vydán byl spis pod titulem "Slované na jižních farmách," sepsaný LeRoy Hodgesem, právním rádem vládní úřadovny "Economics and Public Efficiency". Jedná o Čechy, Slovácech a Polácích v jižních státech a dnes uveřejňujeme výňtah z toho, co praví o Čechy v Texasu. Píše mezi jiným: "Texas má více než 50 tisíc Čechů, kteří se převážnou většinou věnují farmářství a jsou roztroušeni po 80 okresech. Více než 60 procent těchto lidí mají svůj vlastní pozemkový majetek a z těch dobrá polovina má jej úplně bez dluhu. A přece většina jich přišla do Texasu bez jediného centu v kapse a to, co dnes mají, jest jen výsledkem jejich šetrnosti a namáhavé práce. Prvně počali se v Texasu usazovati zároveň a některými lužickými Srby v roce 1835, ještě než byla zřízena texaská republika, v krajíně, kde jest nyní okres Burleson. První však stála osada, která dosud trvá, zřízena byla kolem roku 1853 v okrese Fayette. Jejich farmy jsou od 40 do 1,000 akrů, průměrně 100 akrů. Pěstují hlavně bavlnu, ale od Američanů liší se tím, že zároveň pěstují potraviny i píci, kolik pro rodinu a pro svůj dobytek potřebují, aby nemuseli kupovati. Jsou usazeni na nejobhatší havlnové půdě ve státu a počet jejich stále roste. V Texasu Češi hospodáří rozumně a používají nejmodernějších strojů a metod vzdělávání půdy. Následkem toho ceny půdy v místech, kde jsou usazeni, stále stoupají. Jsou to občané, na které jest Texas hrdý a čím více možno, je nově přistěhované ziskal. Štěhování toto trvá od let padesátých minulého století. Napřed přicházeli přímo z Evropy, později také z velkých měst na východě Spojených Států. Nyní mají hlavní osady v okresech Fayette, Lavaca, Austin, Burleson, Williamson a McLennan. Od roku 1890 zřídili se některé zcela nové osady, hlavně v Panhandle, jediné tím, že se Češi přestěhovali tam z jiných osad starých. Děti českých rodičů chodí do škol distriktních, ale v některých městech vydružují si také školy farmí. Děti vyjdou jen školou obecnou a zřídka kdy jdu výše, někdy přece najdeme i učitele z jejich řad. Jakmile děti dorostou tak, že jsou schopny práce, opestí školu a pracují doma. Obvykle žijí v domě až do státního. Nepechyhájeme, že tato pilná práce a rodinný smysl přispívá Čechům ku zvelebování farm. I ženy středních tříd považují to za svou povinnost, pomáhat při žních. Možná, že 90 procent Čechů v Texasu jest vyznání římsko-katolického a kdekoli mohou, postaví si kostel a vydružují si kněze. — Některé tyto kostely, obvykle postavené na vršičku, bývají z cihel, ano i z kamene, ale většina jest dřevěných. Z jednoho takového kostelního návesí široko daleko nespátříte více než dvačet farnem, a přece lidé ti poskytl \$15,000 na cihelný kostel, do něhož chodí některý věřící v neděli na vzdálenost dvačet míl. V osadách těchto neobvyklé jest vyvíti se časté záhavy a na farmách vá veselo. Pořádají se pikniky, tance a jiná vyražená. Češi milují hudbu a tane. Běže křivatek, spoujících tance, nezářka spateřte taneční síly. Ve městech jsou ještě spíše, některé jsou vystavěny a nákladné. Obvykle jsou postaveny od spolků anebo veřejných sbírkami a v letních měsících jsou v nich časté záhavy. Mezi Čechy najdete mnoho orchestralních sborů a zpěváků. Časopisy v české řeči tištěné jdou s duchem času a mají na pokrok osad nemalý vliv. V dášku se píše, jak bývají Češi pomáhaní s Němci, jak jsou dobřími občany, vykonávají náležitě občanské povinnosti a v oběhání osudí a zastávají četné úřady k nejpěšmu zdatu.

Bulletin tento jest plný zajímavých zámek o Čechy, ku které poslává pěknou historii českého národa, která jest příliš známá, nežli ahychem ji potřebovali v překladu uváděti.

OSOBNÍ SVOBODA.

Píše Louis M. Hammerling, předseda Asociace cizojazyčných časopisů.

XXIII.

Pod ohlavením "Zdravotní pokyn" následující odstavce objevil se v záříjovém (1914) čísle "American Journal of Public Health": "Některé sarkastické pisatelé pro časopisy navrhuji, aby armádni lékařský sbor, když byl dokončil sanitaci ve Vera Cruz a jiných tropických městech, věnoval stejnou pozornost některým americkým městům, jež toho mají velice zapotřebí.

"Stejně sarkastickou odpovědí na tento návrh bylo, že to, čeho dočleno bylo na Kubě, Porto Riku, Filipínách a v Panamě, a čeho bylo nyní dočleno v Mexiku, bylo možným pouze a použitím despotické moci, a kdyby téže moci bylo použito v některém z našich amerických měst, že by to znamenalo omezení práv majitelů domů, prodávaců potravin a mléka, spolenošti, jež odvázejí smeti, a mnohých jiných, a že by to nevyhnutelně omezovalo osobní svobodu odpůřných očkovačů, vísvisek, křesťanských vědatorů a stoupenů Mr. Parryho.

"Bez sporu my ztrácíme něco na našich ideích ohledně osobní svobody. Kdybychom jednoho dne měli revoluci v této zemi, jež v průběhu svého potlačení zplodila by nového tajemníka Stantona, mohlo by to být zlým pro naši osobní svobodu, avšak dobrým pro naše zdraví. — Redakční v "New York Daily Republican."

Jest zcela zřejmo, že studium zdravotnictví nemusí být nevyhnutelně spojeno se studiem politické vědy, poněvadž pisatel názoru o osobní svobodě a o zásadách, jež řídití mají vztahy mezi muži v lidské společnosti. A na neštěstí nejjasnost v těchto důležitých záležitostech jest příliš obecná. Ti, kdož oddávají se zvláštním oborům, jako zdravotnictví, jsou snad přirozeně příliš přesvědčeni o důležitosti tohoto jejich zvláštního předmětu a z té příčiny měli si zachovat více rozumu, než pouhou snahu o zachování práva názoru o oceňování hodnoty.

Není to nikdy vědoucí úlohou vyhledávati chyby u lidí, kteří poctivě a vážně zasazují se o to, co považují za veřejné dobro a lidé, co studují veřejné zdravotnictví, učinili tolik dobra pro veřejnost během minulých padesáti let, že člověk se značně zdráhá v tomto případě nehybiti se ku nějaké přímé kritice. Avšak nemůžeme býti popření, že stali se často obětí výstřední snahy a netrpělivosti, jež je charakteristickou u nadšenců a reformátorů. Mr. Ballfour to nazval "mělkou nesnášenlivostí". My neuzijeme tak ostře označení, avšak nemůžeme se zdržeti prohlášení, že studium zdravotnictví nestáčí, aby dalo některému člověku právo navrhovati pravidla pro chování se ve veřejnosti třeba i v záležitostech veřejného zdravotnictví. Byť by veřejné zdraví bylo sebe důležitější, není přece jediným podkladem pro řízení veřejného chování a správu veřejných záležitostí.

Všechny součástky lidské společnosti jsou přirozeně řízeny kompromisem mezi spornými snahami a zájmy a obávní požadavky hygieny musí být podstatně upraveny a zmírněny, aby upraveny byly v meze praktičnosti a povinného ohledu na jiné zájmy společnosti.

Kdyby byla zapotřebí takového obětování osobní svobody, jak na značce citovaný článek, aby dočleno bylo žádoucího zdravotního zlepšení, byla právem na místě otázka, zdali tuto zlepšení je hodno té ceny. Mezi osobní svobodou, jež byla by ztracena prováděním despotické moci, a ziskem na zdravotní rozhodnutí pro prvou. Na každý způsob jest to trapným a odstranitelným zjevem, že tak vážná otázka může být přetřásána tak lehkovážným způsobem. Navzdor tomu, že četa ku osobní svobodě, jež zůstává v lidu — nepodkládá, že tak správně zastupuje lid — jest velmi malá.

Ano jest pouze důmažet? Necht' hygienisté studují trochu hlouběji jiné otázky, nežli hygieny, jež zahrnuty jsou v této záležitosti, a zajisté shledají, že podobné nápravy, již je skutečně třeba, lze dobře dovésti bez obětování osobní svobody. Přednáš a především necht' zanechají experimentování s obecností. O

Xmas období
jest čas, kdy každý jest anebo měl by se cítit šťastným.
Šťastí značné zvýšíte objednáním si bedny
Luxus
Phone: Douglas 1889.
Vařené a lahvované pivo
Fred Krug Brewing Co.

ni by měli požadovat jen taková opatření, jež opráší se toliko o jistotu. Od hygienistů požadováno bylo příliš mnoho věcí, jež opráší se jen o nedostatečné informace a o theorie bezpodstatného důvodu. Jestliže některá vše veskrze se osvědčila, jako očkování proti neštovicím, nebude nesnadným získati souhlas lidu anebo jeho zástupců, kteří mají moc přijímati zákony, pro nutná ochranná opatření. Avšak musí být stále podrženo na paměti, že účelem práce pro veřejné zdraví je toto veřejné zdraví, nikoliv soukromá hygiena, t. j. ochrana lidu proti útoku na veřejný pořádek, veřejné zdravotnictví anebo veřejnou bezpečnost. Kde osobní chování je takové povahy, že ohrnožuje klid, zdraví anebo bezpečnost jiných, míra osobní svobody je překročována a omezení je na místě.

To, přiznáváme, je zhusta velmi nesnadnou linií pro vyznačení. Avšak, dají-li se ideje hygienistů uskutečnit neb ne, dva principy musí být podrženy na zřeteli: V první řadě každá pochybnost musí být rozřešena na prospěch svobody. Za druhé žádné opatření, jež omezuje osobní svobodu, nesmí býti podrženo, pokud jeho spůsobitost a oprávněnost není alespoň morálně zajištěna a pokud obětování osobní svobody anebo nájemkových zájmů nemachází se v poměru ku prospěchu, jenž z toho vyplývá veřejnosti.

Abý dočleno bylo poměrů, kde takové kompromisy dají se dočlenit úspěšně a trvale, ti, kdož pracují pro veřejné zlepšení, jakož i veřejnost sama, musí být upozorněni na dvě věci. Předně, aby rozuměli, ocenili a pevně se drželi velké zásady svobody a aby byli rozhodnuti, že neomezí ji pro jiné, nežli za nejvážnějších a nejnepatnějších okolností. Za druhé naučiti se povinně účte ku vzdělanosti. Jednou z nejnepatnějších chyb moderní Ameriky jest nedostatek vážnosti pro schopnosti mužů, již zasvětili svoje životy studiu vědy a kteří jsou spůsobitými ku provádění náhledů na základě jisté znalosti všech přístupných fakt. Názyry nedospělých studentů a ve skutečnosti většiny lidí na ulici jsou naslouchány s téměř stejným respektem, jako těch, kteří prodávají podrobné, svědomité studium. Chceme-li dospěti k basi pro zákonodárství ohledně čistých potravin, posloucháme sebe vynášející reformatory, několik politických vědatorů a několik pobouřených oběhovníků, avšak tovarůníků aneb jiným výrobcům a vědeckým odborníkům věnujeme málo pozornosti anebo žádnou. Chceme-li přijeti ordinanci, regulující chování na veřejných místech, na příklad pobřežních koupališch, posloucháme bruché reformatory anebo omrzelo mravoklápece, avšak nikoliv koupališče a klavce, kteří by mohli vštípit blažodárné ideje do hlav zákonodárců. Chceme-li regulovat oběhob lahovinami, posloucháme kněze a agitatory, kteří snad nikdy neviděli nějaký hostinec a považují to za hříšné přijímati radu od sládků, nebo vinárníků, nebo majitelů kavárny, nebo od fyziologického chemika anebo psychologa, jenž rozumí dělnku lahového nápoje na ducha a tělu. Ve skutečnosti my nemáme mužů důkladných vědo-

mostí, kteří jsou tak vychováni a tak situováni, aby byli přísně nešťastnými, avšak však praktickými ve svém úsudku. Četa ku vyšším schopnostem se nepříliš svobodě. Naopak svědomitě, dobrovolně uznání větších vědomostí, četa k muži, jenž něco zná, jest jednou z nejvyšších ukázek a výsady svobody. Avšak musí to býti nestrami "muži, kteří tomu rozumí", na místě nesnášenlivých reformatorů a takoví lidé nebudou požadovati nepoměrné obětování svobody pro nejisté, bezvýznamné anebo pochybné dobro. Jest to výkřik zoufalství a nevědomostí dovolávati se dobročinného despotismu ku vynucení opatření pro veřejné zdraví. Anglický biskup praví: "Jest lepší Anglie svobodná, nežli Anglie strážlivá." Není pochybnosti, že obětovat pravdu epigramu, Šťídmost nemají zničení svobody, spíše naopak, ona se může nejlépe vyvinout za podmínek svobody. Avšak hlavní bod, zahrnutý v tom epigramu, jest ten, že, byt bychom chtěli dočleniti vše většího dobra, nesmíme nikdy zapomenouti, že osobní svoboda jest naším nejvzácnějším majetkem a musíme býti krajně skoupými, nežli se vzdáme některé její části, a že můžeme tak učinit jen tehdy, jsme-li přesvědčeni o ceně zisku. Jestliže hygienisté mohou nabídnouti zhoří, jež má cenu obětí osobní svobody, pak bude jim možno přesvědčiti lid anebo jeho zástupce o ceně oběhodu. Nemohou-li je přesvědčiti, nýbrž musí-li se dovolávat despotické moci, aby vymutila jejich ideje, jest to důkazem, že zhoří jejich nestojí za tu cenu.

Doctor E. Capek
— Český —
Lékař a Ranhojič
SCHUYLER, NEB.
Phone 77
Moji nemocní mohou najíti ošetření v české soukromé nemocnici při Průběšově v Schuyler, Nebr. 231f

JOHN J. OSTRONIC
praktický plumbař,
licenovaný pro Omaha a South Omaha.
vykonává vedy první třídy v oboru plumbařském, zavádění spoudního topení, plynováod, vodovodní a pod. Opravy jsou naší zvláštností a vykonáváme je k úplnému uspokojení. Vaše práce věnuje se ta největší pébě. Výpočty zdarma. Zvolejte nás telefonem Tyler, 1299.
Dřívna: 1414 Jímí 13. ulice, Omaha, Neb.

Chcete se naučiti
anglicky za tři měsíce? —
Objednejte si u nás učebnici profesora Zurchala!

'Anglicky snadno'
Pouze 50c. poštou 55c
POKROK PUBLISHING CO.,
1417-19 So. 13. Str., Omaha, Nebr.